korda läinud leida). Vastuseks sellele Hurda ettepanekule kirjutab Jung Hurdale 7. juulil 1877: » . . . Teine nõuu, mis Teie Kirjameeste Leksikoni kokkusäädmise poolest annate, et mina neid 1832—1877 võiksin kokku võtta, lähäb üksinda üle minu jõuu, sest need ei ole kustki raamatutest välja otsida; aga seda tööd võiks üleüldse tundjad Eesti Kirjameeste (Seltsi) liikmed, kes igas linnas ja nurkas Eestimaal elavad, ühes toimetada, et nemad oma elukoha ümbert need, kes elavad, ülesse kirjutaksivad, ja kes sääl paigas surnud, nende sündimise ja surma päeva kui ka seisust lühidalt ülesse märgiksivad . . .« 15. okt. 1882 kirjutab Jung J. Kunder'ile samuti mingist kirjameeste leksikonist, mida Kunder näib algatanud olevat ja mille jaoks ta Jung'ilt oli kaastööd palunud, rõhutades lõpuks: ». . . Teie võtate ommeti ka ilma lugupidamatta, olgu see Eesti kirjatöö kas Saksa, Eesti ehk Vene meestest tehtut, oma Lexikoni ülesse?« Hiljemini näib Kunder'il mõningaid kahtlusi olevat tekkinud töö teostamisvõimalusis, nagu võib järeldada järgmisest Jung'i kirja väljavõttest (kiri Kunderile 11. dets. 1885): » . . . Mis tahate Teie sellega ütelda, et Teie kirjanduse ajaloo materjali kaalumise juures olete leidnud, et »aeg ei ole veel tulnud, kus paras jagu vaimu jõudu meie kirja varas selleks tallel seisaks«. Kas ei ole meie kirjavara veel seda väärt? või puudub kirjutajal vaimujõuudu? . . .» Kahjuks ei leidu nähtavasti teiste ärkamisaja tegelaste kirjavahetustes ja muis dokumentides asja kohta lähemaid andmeid, mispärast selle huvitava kavatsuse saatus jääb teadmatuks. Nagu aga ülaltoodud tsitaatidest näha, oli kaalumisel mingi XIX sajandi Eesti kirjameeste leksikon.

1880-dail aastail tekib aga ühtlasi uus ja hoopis laiem kavatsus *) välja anda Eesti üldine teaduste sõnaraamat (konversatsioonileksikon), mis mõtte on algatanud nähtavasti K. A. Hermann, kuid mille teostamisele ta asus hulga hiljemini. Sellesse leksikoni pidid kuuluma ka kõigi Eesti ajaloos silmapaistvate isikute elulood: seega oleks teos olnud ühtlasi teataval määral Eesti biograafilise leksikoni asendajaks. Nagu teada, ei suutnud Hermann oma suurelt kavatsetud teost lõpule viia: tema *„Eesti Üleüldise teaduse raamatust ehk encyklopädia konversationi-lexikonist“* ilmus aastail 1900—1904 ainult I köide (täht A, 748 lk.) ja a. 1906 veel täiendavalt 64 lk. II köitest (täht B osaliselt). Ilmunud osa sisaldab rohkesti Eesti aja- ja kultuuriloos silmapaistvate isikute elulugusid, näit. P. Abel, Adam Bremenist, A. Adamson, A. E. Ahlquist, Ed. Ahrens (õige pikk artikkel), K. ja I. Aksakov'id, piisk. Albert, Aleksander Nevski, keisrid Aleksander I, II, III, Anna Alt-Jakobson, Fr. Amelung, Andreas Sunonis, Anna Haava, K. E. v. Baer, Stefan Bathory j. t. Need elulood aga nagu teose sisu üldse kannatavad ebaproportsionaalsuse, autori kriitiliste võimete nõrkuse ning tihti isiklikust sümpaatiast või

*) Biograafilise käsiraamatu mõte pole siiski sajandi lõpupoolegi täitsa vaibunud. Nii kirjutab näit. keegi M. H. »Isamaa Kalendris« 1895 (lk. 150—53) artiklis »Isamaa heategijad«, milles loendatakse neid rahvaluule korjajaid, kes on oma kogud saatnud M. J. Eisen'ile Kroonlinna: » . . . Ammu on soovitud, et isamaa tähtsate poegade album saaks valmistatud. Kuulu järele olla see nõuu nüüd täideminemisel. Selle albumi sisse tulla peale tähtsamate meeste ka tähtsamad rahvaluule korjajad . . .« Kelle poolt seekord asi oli algatatud, pole teada. Igatahes jäi mõte seegi kord teostamata.